

Komentari Hrvatskog Telekoma d.d. na prijedlog odluke u postupku analize tržišta veleprodajnih prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova

Zagreb, 15. rujna 2014. godine

U okviru javne rasprave koju je Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti (dalje u tekstu: HAKOM) otvorila dana 31. srpnja 2014. godine u vezi prijedloga odluke u postupku analize tržišta veleprodajnih prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova (dalje u tekstu: Prijedlog odluke) Hrvatski Telekom d.d. (dalje u tekstu: HT) ovim putem dostavlja svoje komentare na Prijedlog odluke.

Uvodno ukratko navodimo temeljne komentare, koje u nastavku ovog dokumenta detaljno obrazlažemo:

- **dokument „Tržište veleprodajnih prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova“ (dalje u tekstu: „Analiza tržišta“), a koji je u cijelosti sastavni dio Prijedloga odluke, ne sadržava temeljne pokazatelje tržišta veleprodajnih iznajmljenih vodova u promatranom vremenskom razdoblju**, kao što su na primjer: tržišni udjeli korištenja pojedinih tehnologija na veleprodajnoj razini, tržišni udjeli korištenja pojedinih prijenosnih kapaciteta na maloprodajnoj i veleprodajnoj razini, tržišni udjeli operatora na mjerodavnom tržištu i pregled razvoja izgrađenosti veleprodajnih prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova. Slijedom toga nije moguće utvrditi i provjeriti opravdanost pojedinih navoda i zaključaka HAKOM-a vezano uz određivanje mjerodavnog tržišta u dimenziji usluga i zemljopisnoj dimenziji, provedbu testa tri mjerila, te ocjenu postojanja operatora sa značajnom tržišnom snagom;
- **opravdanost proširivanja dimenzije mjerodavnog tržišta i određivanje primjene regulatornih obveza i na „best effort“ Ethernet vodove nije obrazložena konkretnim tržišnim pokazateljima** vezano uz navedenu uslugu u promatranom razdoblju, odnosno ista se ne temelji na utvrđenom konkretnom nedostatku djelotvornog tržišnog natjecanja;
- **teoretska podjela veleprodajnog prijenosnog segmenta na konkurentne i nekonkurentne relacije ne uzima u obzir realno stanje na tržištu vezano uz pružanje veleprodajnih prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova**. Uz to, Analizom tržišta se HT-u određuje primjena regulatornih obveza i na konkurentnim relacijama za koje je utvrđeno kako postoji djelotvorno tržišno natjecanje;
- **predložene regulatorne obveze ne uzimaju u obzir sve potrebne aktivnosti i tehničke preduvjete potrebne za realizaciju usluge iznajmljenog voda** u slučaju predloženih kraćih rokova realizacije usluge, određivanja veće godišnje raspoloživosti iznajmljenih vodova, te zadržavanja dosadašnje visine naknada za nepravovremenu realizaciju/otklon smetnje;
- **smatramo upitnom ovlast HAKOM-a za propisivanje instrumenata osiguranja plaćanja, rokova plaćanja novčanih obveza, postupka i rokova naplate potraživanja, te usklađenost predloženih obveza s relevantnim propisima iz područja financijskog poslovanja.**

1. Određivanje mjerodavnog tržišta u dimenziji usluga¹

Na temelju definicije usluge iznajmljenog voda za potrebe Analize tržišta Ethernet prijenosna tehnologija je ocijenjena kao usluga koja čini osnovu samog tržišta. Navedeno se temelji na usporednom prikazu udjela na maloprodajnoj razini po tehnologijama na kraju drugog polugodišta 2013. godine (slika 2. u Analizi tržišta).

Na temelju tako definirane osnovne usluge HAKOM je utvrdio usluge koje se mogu smatrati zamjenskim uslugama na strani ponude i potražnje, na maloprodajnoj i veleprodajnoj razini.

Vezano uz tako utvrđenu osnovnu i zamjenske usluge ovim putem dajemo sljedeće komentare:

1.1. Ethernet prijenosna tehnologija

Smatramo kako se prvi korak analize zamjenjivosti na strani potražnje, pri određivanju najzastupljenije tehnologije, treba temeljiti samo na podacima o iznajmljenim vodovima koji ispunjavaju osnovne funkcionalne karakteristike iznajmljenih vodova.

Također, Analizu tržišta je potrebno dopuniti obrazloženjima na koji način je određen tržišni udio Ethernet tehnologije, odnosno tržišnim pokazateljima koji bi opravdali uključivanje u dimenziju tržišta i „best effort“ točka-točka Ethernet vodova.

Obrazloženje:

U poglavlju 5.1.1 „Zamjenjivost na strani potražnje – maloprodajna razina“, na stranici 16. Analize tržišta, navodi se kako je najzastupljenija Ethernet prijenosna tehnologija čiji udio iznosi 88,15%, te da značajan broj korisnika koristi Ethernet vodove koji se pružaju po „best effort“ principu.

Međutim iz navedenog na stranicama 15. i 16. Analize tržišta nije jasno da li je pri određivanju navedenog udjela Ethernet prijenosne tehnologije HAKOM uzimao u obzir samo broj vodova koji ispunjavaju početno postavljenu definiciju iznajmljenog voda (zajamčeni, dedikirani, transparentni i simetrični prijenosni kapacitet, odnosno zajamčena kvaliteta prijenosnog kapaciteta) ili su u taj udio već uključeni i podaci o „best effort“ Ethernet vodovima, odnosno podaci o Metro Ethernet usluzi HT-a.²

Nadalje, zaključak o zamjenjivosti Ethernet vodova s „best effort“ Ethernet vodovima obrazlaže se time da „značajan broj korisnika koristi Ethernet vodove koji se pružaju po „best effort“ principu“. Međutim, u Analizi tržišta taj podatak nije izražen brojčanim pokazateljem, niti se navodi koliki je odnos „best effort“ Ethernet vodova prema Ethernet vodovima putem kojih se pruža zajamčeni simetrični transparentni prijenosni kapacitet između dvije priključne točke (točka-točka), te kako se taj odnos kretao u vremenskom razdoblju koje je obuhvaćeno Analizom tržišta.

Mišljenja smo kako je u cilju transparentnosti podatke o Ethernet prijenosnoj tehnologiji sa zajamčenim prijenosnim kapacitetom i podatke o Ethernet prijenosnoj tehnologiji koji se pružaju po „best effort principu“ potrebno zasebno prikazati.

Dodatno, ukoliko je u prikazanom podatku o udjelu Ethernet vodova uključen i podatak o Metro Ethernet usluzi HT-a molimo pojašnjenje na koji je način to učinjeno s obzirom na obrazloženje koje smo dali pri dostavi podataka za

¹ Poglavlje 5.1. „Mjerodavno tržište u dimenziji usluga“

² S obzirom da se Metro Ethernet usluga HT-a navodi u napomeni 20. u Analizi tržišta u kontekstu „best effort“ Ethernet vodova

uslugu Metro Ethernet mreže HT-a³ tj. kako u slučaju točka-više točaka usluga nije moguće utvrditi broj i brzinu prijenosnih segmenata.

Drugim riječima usluga Metro Ethernet mreže ne odstupa od definicije iznajmljenog voda samo po tome što se pruža po „best effort“ principu, nego ne ispunjava niti kriterije povezivanja točka-točka, postojanja simetričnih prijenosnih brzina, te ne uključivanja komutacije ili usmjeravanja kontroliranog od krajnjeg korisnika.

Stoga, ukoliko se na temelju tržišnih pokazatelja doista pokaže kako pružanje usluge Ethernet iznajmljenog voda koje se pruža po „best effort“ principu predstavlja zamjensku uslugu, isto treba biti ograničeno samo na uslugu Metro Ethernet linije koje omogućava povezivanje točka-točka, simetričnim prijenosnim brzinama i bez uključene komutacije ili usmjeravanja kontroliranog od strane krajnjeg korisnika, ali ne i na uslugu Metro Ethernet mreže. S obzirom na prethodno opisane razlike i ograničenja smatramo kako se usluge temeljene na principu povezivanja točka-više točaka (kao što je u konkretnom slučaju usluga Metro Ethernet mreže) ne mogu smatrati zamjenskom uslugom iznajmljenim vodovima, nego se iste eventualno mogu promatrati kao komplementarne usluge.

1.2. xWDM prijenosna tehnologija

Smatramo potrebnim dopuniti Analizu tržišta podatkom o udjelima pojedinih tehnologija i na veleprodajnoj razini.

Obrazloženje:

U poglavlju 5.1.3.3 „*Ulazi li u mjerodavno tržište usluga iznajmljenog voda putem xWDM tehnologije*“, na stranici 26. Analize tržišta, navodi se kako se broj iznajmljenih vodova putem xWDM tehnologije⁴ na veleprodajnoj razini udvostručio u promatranom razdoblju. Međutim pri tome je izostao prikaz koliki je udio pojedinih tehnologija, kao što je to napravljeno u slučaju iznajmljenih vodova na maloprodajnoj razini (Slika 2. u Analizi tržišta).

³ Dostavljeni podaci za uslugu Metro Ethernet predstavljaju broj maloprodajnih priključnih točaka koje se pružaju putem usluge koja omogućava povezivanje točka-više točaka (dalje u tekstu: P2MP), odnosno za povezivanje više pristupnih točaka u mrežu. S obzirom na takav način pružanja usluge, istu nije moguće prikazati na način da se navede broj iznajmljenih vodova. Naime, kod maloprodajne P2MP usluge Metro Ethernet mreža postoji samo statistika o broju priključnih točaka i nije moguće reći o koliko se vodova radi jer nije moguće utvrditi broj i brzinu prijenosnih segmenata između priključnih točaka Metro Ethernet mreže. U jezgrenom dijelu mreže ovdje se radi o VLAN oblaku (cloud). Dijelovi prometa jedne priključne točke završavaju na svim ostalim priključnim točkama Metro Ethernet mreže i to različitom brzinom u različitim vremenskim trenucima (s obzirom da priključne točke iste Metro Ethernet mreže imaju različite brzine). Stoga u navedenom slučaju nije moguće govoriti o broju vodova jer postoji potpuna asimetrija prometa između priključnih točaka jedne Metro Ethernet mreže. Slijedom navedenog, kod Metro Ethernet mreže ispravno je govoriti o priključnoj točki jer je ova prometno asimetrična P2MP podatkovna usluga realizirana korištenjem pristupnog i jezgrenog (prometno osjetljivog) djela NGA/NGN mreže. Zbog nemogućnosti izdavanja prijenosnog segmenta nije moguće pouzdano izdvojiti ni zaključni segment unutar ove usluge. Slijedom toga, za P2MP usluge ne bi bilo moguće niti ispuniti obveze izvještavanja i izračuna troškova sukladno predloženoj regulaciji iznajmljenih vodova.

⁴ Vezano uz navod na stranicama 10. i 11. Analize tržišta skrećemo pažnju kako xWDM ne predstavlja prijenosnu tehnologiju prospajanja paketa. Naime, xWDM tehnologija je u svojoj strukturi slična SDH strukturi koja je TDM tehnologija, a ne tehnologija prospajanja paketa. Najveća razlika je u brzini osnovne jedinice prijenosa: VC12 ili E1 (2Mb/s) kod SDH tehnologije, te ODU1 ili OTU1 (2,5Gb/s) kod xWDM tehnologije. Princip prijenosa je isti: TDM signal (En ili ODUk) koji se multipleskira u veće cjeline koje kod SDH mogu biti do 40Gb/s a u WDM-u do trenutno dostupnih 96x100Gb/s, pa i više u budućnosti. Iako i SDH i xWDM nude i Ethernet korisnička sučelja za spajanje korisnika, ti (ethernet i bilo koji drugi) signali se prenose kroz mrežu kao TDM signal.

Sama činjenica kako je broj iznajmljenih vodova putem xWDM tehnologije udvostručen u promatranom razdoblju, ne mora nužno ukazivati da se navedena tehnologija može smatrati zamjenskom uslugom na veleprodajnoj razini.

Stoga smatramo kako bi kao osnova za donošenje zaključka da se i xWDM tehnologija može smatrati zamjenskom uslugom trebao poslužiti podatak da je potražnja za xWDM tehnologijom već sada dovoljno velika, odnosno da će u razdoblju na koje se odnosi ova analiza dovoljno narasti, kako bi se ista opravdano mogla smatrati funkcionalno zamjenjivom.

1.3. Nove ili poboljšane tehnologije

Predlažemo izmjenu teksta Analize tržišta na način da se navede kako se usluge iznajmljenog voda putem neke nove ili poboljšane tehnologije ne smatraju zamjenskom uslugom, ili dopunu Analize tržišta konkretnim argumentima koji bi opravdali potrebu uključivanja iznajmljenog voda putem neke nove ili poboljšane tehnologije u dimenziju usluge mjerodavnog tržišta.

Obrazloženje:

U poglavlju 5.1.2 „*Zaključak – maloprodajna razina*“, na stranici 22. Analize tržišta, navodi se kako se s obzirom na specifičnost usluge iznajmljenog voda i usluga iznajmljenog voda putem neke nove ili poboljšane tehnologije, koja bi se u razdoblju na koje se odnosi ova analiza mogla početi pružati, ukoliko karakteristike navedene usluge odgovaraju osnovnim karakteristikama usluge iznajmljenih vodova smatra uslugom iznajmljenog voda.

Pri tome takav zaključak nije ničim argumentiran – nije obrazloženo na kakvu se to specifičnost usluge iznajmljenog voda misli, a niti je prikazana analiza da li bi se u razdoblju na koje će se odnositi Analiza tržišta mogla pojaviti neka nova tehnologija, kada bi se ista mogla početi komercijalno pružati, da li bi se takva usluga mogla razviti u mjeri da bi se mogla smatrati zamjenskom uslugom i slično.⁵

Bez takve analize smatramo neosnovanim zaključak da bi usluga iznajmljenog voda putem neke nove ili poboljšane tehnologije mogla biti smatrana zamjenskom uslugom u razdoblju na koje se odnosi ova Analiza tržišta.

1.4. Različiti prijenosni kapaciteti

Smatramo kako je Analizu tržišta potrebno dopuniti podatkom o korištenju pojedinih prijenosnih kapaciteta, te da se odluka o uključivanju pojedinih prijenosnih kapaciteta u dimenziju usluga mjerodavnog tržišta, odnosno o primjeni regulatornih obveza, treba temeljiti i na tom pokazatelju.

Obrazloženje:

U poglavlju 5.1.1.6 „*Smatraju li se iznajmljeni vodovi različitih prijenosnih kapaciteta sastavnim dijelom istog mjerodavnog tržišta*“, na stranici 21. Analize tržišta, na temelju obrazloženja kako postoji neprekinuti lanac zamjenjivosti s obzirom na široku ponudu prijenosnih kapaciteta, odnosno funkcionalnu i cjenovnu zamjenjivost, zaključeno je kako se iznajmljeni vodovi svih prijenosnih kapaciteta smatraju sastavnim dijelom istog maloprodajnog tržišta. Smatramo kako je HAKOM uz navedenu analizu trebao provesti i analizu stvarne potražnje,

⁵ Na primjer kod xWDM prijenosne tehnologije, koja je već prisutna na tržištu, u Analizi tržišta se navodi kako udio iste na ukupnom tržištu iznajmljenih vodova dostiže tek 0,08%, te je stoga HAKOM zaključio kako se xWDM tehnologija ne može smatrati zamjenskom uslugom na maloprodajnoj razini.

odnosno korištenja pojedinih prijenosnih kapaciteta na maloprodajnoj i veleprodajnoj razini u vremenskom razdoblju koje je obuhvaćeno Analizom tržišta.

Naime, smatramo kako je pri donošenju odluke koje prijenosne kapacitete bi bilo opravdano obuhvatiti dimenzijom usluga mjerodavnog tržišta, odnosno regulatornim obvezama, potrebno provjeriti ukazuje li i podatak o korištenju pojedinih prijenosnih kapaciteta kako se iznajmljeni vodovi svih prijenosnih kapaciteta mogu smatrati sastavnim dijelom istog maloprodajnog tržišta.

U poglavlju 5.1.3 „*Zamjenjivost na strani potražnje – veleprodajna razina*“, na stranici 23. Analize tržišta, navodi se samo kako je na veleprodajnoj razini zaključeno isto kao i na maloprodajnoj razini da nije potrebno raditi podjelu tržišta prema prijenosnim kapacitetima iznajmljenih vodova.

Pri tome niti u ovom slučaju nisu navedeni detaljniji podaci o korištenju pojedinih prijenosnih kapaciteta na veleprodajnoj razini.

1.5. Granica između tržišta zaključnih i prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova

Smatramo kako je u Analizom tržišta potrebno razmotriti i druge mogućnosti određivanja granice između zaključnog i prijenosnog segmenta, te ocijeniti prednosti i nedostatke svakog od razmotrenih mogućnosti.

Obrazloženje:

U poglavlju 5.1.3.1 „*Granica između tržišta zaključnih segmenata iznajmljenih vodova i tržišta prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova*“, na stranici 24. Analize tržišta, navodi se kako bi se prema tehničkim karakteristikama, zaključni segment iznajmljenog voda trebao odnositi samo na posljednju dionicu do krajnjeg korisnika (eng. *last mile*), a granica bi tehnički trebala biti prva agregacijska točka/centrala u mreži operatora.

Pri tome se dalje u tekstu ne obrazlažu detaljnije tehničke karakteristike (osim da se uzima u obzir mreža „*bivšeg monopolista koji ima najveći broj priključaka do krajnjeg korisnika*“) koje bi uvjetovale primjenu upravo tako predložene granice, niti se detaljnije obrazlaže koji bi bili alternativni načini određivanja granice, odnosno što bi bile prednosti i nedostaci takvih alternativnih pristupa.

S obzirom da se u Analizi tržišta navodi kako je podjela na zaključni i prijenosni segment važna samo za određivanje granica tržišta kako bi se utvrdilo postoji li na određenom tržištu djelotvorno tržišno natjecanje (stranica 24.), odnosno kako su zaključni i prijenosni segment iznajmljenog voda samo logičke cjeline usluge koja se u praksi unajmljuje (stranica 78.), te da je i u drugim zemljama na različite načine određena granica (stranica 29.) smatramo opravdanim i nužno potrebnim razmotriti i druge mogućnosti određivanja granice između zaključnog i prijenosnog segmenta, te ocijeniti prednosti i nedostatke svakog od razmotrenih mogućnosti.

Pri donošenju odluke o načinu postavljanja granice tržišta zaključnih i prijenosnih segmenata mora se osobito voditi računa da utvrđena granica omogućava transparentno utvrđivanje postojanja djelotvornog tržišnog natjecanja na mjerodavnim tržištima veleprodajnih zaključnih i prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova.

1.6. Realizacija prijenosnih kapaciteta putem mikrovalnih veza

Pozivamo HAKOM da Analizu tržišta dopuni analizom moguće zamjenjivosti na strani ponude putem mikrovalnih veza, te sukladno tome prilagodi i zaključke u Analizi tržišta.

Obrazloženje:

U poglavlju 5.1.4. „Zamjenjivost na strani ponude – veleprodajna razina“, na stranicama 27. i 28. Analize tržišta zaključeno je kako u slučaju usluge iznajmljenog voda na veleprodajnoj razini ne bi bilo moguće istu pružiti u kratkom vremenu iz razloga što operator ne posjeduje vlastitu pristupnu infrastrukturu do krajnjeg korisnika, te su troškovi građevinskih radova, povlačenja medija i ostali troškovi i potrebne radnje utoliko zahtjevnije da nije realno da se dogode u kratkom vremenu i budu brzi odgovor na malo, ali trajno povećanje cijene.

Pri tome ne nalazimo u Analizi tržišta da je HAKOM uzeo u obzir i mogućnost realizacije potrebnih prijenosnih kapaciteta putem usmjerenih veza točka-točka (mikrovalne veze). Mišljenja smo kako operatori u značajnom broju slučajeva putem mikrovalnih veza mogu u primjerenom vremenskom razdoblju realizirati potreban prijenosni kapacitet na pojedinoj relaciji neovisno o dostupnosti ponude drugih operatora.

Zaključno, slijedom prethodno navedenog u poglavlju 1. ovih komentara, smatramo kako je u Analizi tržišta potrebno dodatno potkrijepiti i obrazložiti pojedine zaključke temeljem kojih se pojedine tehnologije i prijenosni kapaciteti iznajmljenih vodova mogu smatrati zamjenskim uslugama i dijelom mjerodavnog tržišta u dimenziji usluga.

U suprotnom, upitna je opravdanost uključivanja pojedinih usluga, tehnologija i prijenosnih kapaciteta iznajmljenih vodova u mjerodavno tržište, te određivanje regulatornih obveza za iste.

2. Podjela mjerodavnog tržišta na konkurentne i nekonkurentne relacije

Podjela mjerodavnog tržišta u zemljopisnoj dimenziji na konkurentne i nekonkurentne relacije provedena je na teoretskoj osnovi, te se kasnije koristi kao osnova za provedbu testa tri mjerila.

U nastavku navodimo komentare na predloženu podjelu tržišta veleprodajnog prijenosnog segmenta iznajmljenih vodova na konkurentne i nekonkurentne relacije, te temeljem toga provedene testove tri mjerila i analize tržišta:

2.1. Mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji

Smatramo potrebnim provesti analizu pružanja usluge iznajmljenih vodova na glavnim relacijama kako bi se mogla utvrditi razina razvijenosti izgrađene mreže i ponude prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova, te sukladno tome prilagoditi zemljopisnu dimenziju mjerodavnog tržišta.

Obrazloženje:

Iako se na početku poglavlja 5.2 „Mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji“ između ostalog navodi kako mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji obuhvaća sva područja u kojima postoje istovrsni uvjeti tržišnog natjecanja, te da je i u skladu sa smjernicama i preporukama Europske komisije zemljopisna dimenzija uglavnom određena na osnovu pokrivenosti mreže, u Analizi tržišta je u potpunosti izostala konkretna analiza i usporedba izgrađenosti mreža pojedinih operatora, odnosno pojedinih (glavnih) relacija (npr. između svih gradova koji imaju određeni broj stanovnika, ili barem između županijskih središta).

Analiza tržišta se zadržava na početnoj pretpostavci kako postoji gotovo neograničeni broj relacija koje se mogu povezati unutar nacionalnog tržišta, te da bivši monopolist ima najveći broj priključaka do krajnjeg korisnika (što u

kontekstu veleprodajnog prijenosnog segmenta iznajmljenih vodova nije nužno relevantan pokazatelj jer operatori iznajmljene vodove koriste i za potrebe povezivanja svojih mrežnih elemenata, za međupovezivanje i ostalo, a ne samo za povezivanje krajnjih korisnika) što bi također trebalo uzeti u obzir u Analizi tržišta.

Smatramo kako je takvim pristupom propušteno ispitivanje pokrivenost mrežom, odnosno postojanja istovrsnih uvjeta tržišnog natjecanja, a što je postavljeno kao polazišna osnova.

Stoga smatramo kako bi se podjela mjerodavnog tržišta u zemljopisnoj dimenziji trebala temeljiti na provedenoj analizi pružanja usluge iznajmljenih vodova na glavnim relacijama. Na taj način bi unaprijed bilo poznato na kojim relacijama se mogu pružati usluge pod komercijalnim uvjetima, a na kojim pod reguliranim uvjetima. Nadalje time bi se izbjeglo i određivanje primjene regulatornih obveza na konkurentnim relacijama.⁶

Stoga predlažemo provođenje sljedeće analize:

- na kojim relacijama operatori nude uslugu veleprodajnog prijenosnog segmenta iznajmljenih vodova,
- kako se u promatranom razdoblju mijenjao broj ponuđenih relacija,
- utvrđivanje relacija koje ispunjavaju uvjete da bi se mogle smatrati konkurentnima (npr. gradovi s više od 5000 stanovnika, središta županija, lokacije gdje su pojedini operatori prisutni putem kolokacija i sl.).

Temeljem takve analize bi se mogla provesti konkretna i transparentna podjela pojedinih relacija na konkurentne i nekonkurentne relacije.

Tako utvrđeni popis relacija bi HAKOM u razdoblju na koje će se odnositi Analiza tržišta redovito ažurirao temeljem dostavljenih informacija od strane svih operatora o promjeni dostupnosti usluge iznajmljenog voda na pojedinim relacijama.

Konačno, i u samoj Analizi tržišta se navodi kako se u mnogim državama pod prijenosnim segmentom smatra dio iznajmljenog voda između glavnih centrala, a što također smatramo boljim pristupom od predložene teoretske podjele prijenosnog segmenta iznajmljenog voda na konkurentne i nekonkurentne relacije.

2.2. Test tri mjerila na tržištu prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova

Smatramo kako je radi potpunog razumijevanja tržišta usluga veleprodajnih prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova, te određivanja (ne)konkurentnosti pojedinog dijela mjerodavnog tržišta nužna prethodna analiza razvoja ponude i raspoloživosti veleprodajnih prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova u promatranom razdoblju, tj. na stvarnom stanju kako bi se temeljem toga mogla bolje razumjeti struktura tržišta veleprodajnih usluga prijenosnog segmenta iznajmljenih vodova.

Obrazloženje:

Iako je pri određivanju mjerodavnog tržišta u zemljopisnoj dimenziji konkurentnost pojedine relacije određena ovisno o mogućnosti da još neki operator osim HT-a, ili povezanog društva HT-a, ponudi traženu relaciju,⁷ u

⁶ Detaljnije obrazloženo u poglavlju 3.1. „Teret dokazivanja konkurentnosti relacije“ ovih komentara

⁷ Poglavlje 5.2 „Mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji“ Analize tržišta

nastavku Analize tržišta⁸ (ne)konkurentnost pojedine relacije se povezuje s postojanjem visoke gustoće (koncentracije) poslovnih subjekata i volumena prometa.

Međutim, podsjećamo kako se u poglavlju 5.1.3. „Zamjenjivost na strani potražnje – veleprodajna razina“ navodi kako potražnja za uslugom iznajmljenog voda ne ovisi samo o potražnji na maloprodajnoj razini, već i potražnji operatora za uslugom iznajmljenog voda kako bi razvili vlastitu mrežu ili povezali mrežu s drugim operatorima s ciljem pružanja ostalih elektroničkih usluga na maloprodajnoj razini (vod za međupovezivanje, tranzitni vod, vod za povezivanje operatorovih vlastitih mrežnih elemenata i vod za povezivanje operatorovih komutacijskih čvorišta).

Potvrda činjenice kako na potražnju za uslugom iznajmljenih vodova ne utječe samo gustoća (koncentracija) poslovnih subjekata proizlazi i iz navedenog u Analizi tržišta vezano uz korištenje xWDM tehnologija.⁹

Stava smo kako se konkurentnost pojedine relacije mora temeljiti na stvarnom stanju na tržištu, te stoga i navedeno u ovoj točki komentara ukazuje na neprikladnost predložene teoretske podjele mjerodavnog tržišta u zemljopisnoj dimenziji na konkurentne i nekonkurentne relacije.

Nadalje, iz navedenog u poglavlju 6.2.1.1 Analize tržišta proizlazi i kako se nove ponude usluge prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova mogu očekivati isključivo na relacijama koje se već sada mogu smatrati konkurentnim relacijama temeljem Analize tržišta.

Mišljenja smo kako nije realno očekivati da se broj konkurentnih relacija u razdoblju na koje se odnosi Analiza tržišta neće povećavati, odnosno da se konkurentne ponude prijenosnog segmenta iznajmljenih vodova neće početi nuditi na nekoj dosadašnjoj nekonkurentnoj relaciji, osobito ukoliko je to bio slučaj i u prethodnom promatranom razdoblju.

2.3. Analiza tržišta veleprodajnih prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova – nekonkurentne relacije

Smatramo kako je potrebno prikazati razvoj točka-točka „best effort“ Ethernet usluge kako bi se prethodno utvrdilo ukazuje li nešto u razvoju te usluge u promatranom razdoblju na opravdanost primjene regulatornih obveza.

Obrazloženje:

S obzirom na predloženo uključivanje točka-točka „best-effort“ Ethernet vodova u dimenziju usluga mjerodavnog tržišta smatramo kako je potrebno provesti zasebnu analizu da li je ista podložna prethodnoj regulaciji.

Tako provedena analiza mora dati konkretan prikaz razvoja pružanja usluge točka-točka „best effort“ Ethernet vodova tijekom promatranog razdoblja u kojem ista nije bila regulirana, te argumente o možebitnim tržišnim nedostacima do kojih je u tom razdoblju došlo.

Ukoliko bi tako provedena analiza ukazivala na stabilan tržišni razvoj ponude i potražnje točka-točka „best effort“ Ethernet vodova, razvoj mreže i od strane drugih operatora kako bi mogli ponuditi „best effort“ vodove, te

⁸ U poglavlju 6.1.1.1 „Strukturne zapreke ulaska na tržište“, na stranici 34. i u poglavlju 6.2.1.1 „Strukturne zapreke ulaska na tržište“, na stranici 38. Analize tržišta

⁹ Iako je HAKOM u Analizi tržišta zaključio kako se xWDM tehnologija ne može smatrati zamjenskom uslugom na maloprodajnoj razini (s obzirom na udio od 0,08%), zbog činjenice kako operatori xWDM tehnologiju koriste za povećanje prijenosnog kapaciteta svjetlovodnih kabela ponajviše u jezgrenim mrežama, odnosno za povezivanje vlastitih komutacijskih čvorišta iste ipak smatra zamjenskom uslugom na veleprodajnoj razini (stranica 26. Analize tržišta).

nepostojanje regulatornih prepreka i sporova vezano uz pružanje istih, smatramo kako uključivanje točka-točka „best effort“ Ethernet vodova u usluge na koje bi se primjenjivale predložene regulatorne obveze ne bi bilo opravdano.

Nadalje, temeljem predložene definicije tržišta veleprodajnih prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova – nekonkurentne relacije jasno je da ukoliko pojedinu relaciju može ponuditi samo jedan operator, kako će na takvoj relaciji taj operator imati 100% tržišnog udjela.

S obzirom da se može dogoditi da uslugu na pojedinoj relaciji može pružiti samo jedan operator koji nije HT, niti povezano društvo HT-a, očito je kako bi u takvom slučaju taj operator imao 100% tržišnog udjela na toj relaciji.

Stoga smatramo kako je u cilju boljeg razumijevanja i analize mjerodavnog tržišta, osim tržišnog udjela nekog operatora na pojedinoj relaciji, nužno prikazati i podatak o udjelima operatora na ukupnom tržištu veleprodajnih prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova u promatranom razdoblju.

Sličan primjer prikaza tržišnih udjela operatora nalazimo u slučaju Analize tržišta završavanja (terminacije) poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koje se pruža na fiksnoj lokaciji i Analize tržišta završavanja (terminacije) poziva u određenu pokretnu javnu komunikacijsku mrežu.

3. Obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže

3.1. Teret dokazivanja konkurentnosti relacije

Određivanje obveze dokazivanja konkurentnosti pojedine relacije HT-u, te pružanja usluge po reguliranim uvjetima i na konkurentnim relacijama, postupa se suprotno odredbama ZEK-a, a što također potvrđuje nužnost izmjene predložene podjele veleprodajnih prijenosnih segmenata u Analizi tržišta.

Obrazloženje:

Na stranici 61. Analize tržišta navodi se kako je na HT-u teret dokaza da je zatražena relacija konkurentna. U slučaju sumnje u dokaz o statusu relacije tek ukoliko HT dokaže da na zatraženoj relaciji postoji drugi operator koji pruža usluge najma prijenosnog segmenta iznajmljenih vodova iste kakvoće kao i HT, omogućilo bi HT-u pružanje usluge pod uvjetima konkurentne relacije.

U praksi to znači da bi se neovisno o podjeli mjerodavnog tržišta na konkurentne i nekonkurentne relacije, inicijalno sve relacije moglo smatrati nekonkurentnima. Slijedom toga smatramo kako predložena podjela mjerodavnog tržišta u zemljopisnoj dimenziji ne omogućava razgraničavanje primjene regulatornih obveza na konkurentne i nekonkurentne relacije, što je protivno i odredbi članka 56. stavku 1. Zakona o elektroničkim komunikacijama (NN 73/08, 90/11, 133/12, 80/13, 71/14; dalje u tekstu: ZEK).

Osim toga, smatramo kako bi primjena predloženih regulatornih obveza na vodove na konkurentnim relacijama tijekom razdoblja dokazivanja konkurentnosti pojedine relacije imalo učinak i na podatke koji se dostavljaju HAKOM-u, a koji su se u određenom razdoblju odnosili na vodove realizirane na nekonkurentnim relacijama.¹⁰

¹⁰ Pri tome prvenstveno mislimo na podatke obuhvaćene KPI vrijednostima, te podacima koji su obuhvaćeni računovodstvenim razdvajanjem.

Nadalje, podsjećamo kako je u Analizi tržišta veleprodajnih prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova – nekonkurentne relacije¹¹ (na stranici 126.), donesenoj 2011. godine, navedeno kako će HAKOM početi prikupljati podatke o nazočnosti na pojedinim točkama (eng. *Point Of Presence*; dalje u tekstu: POP) svih operatera kako bi se unaprijed znalo koje su relacije konkurentne, a koje nekonkurentne. Pri tome je bilo navedeno i kako će se u roku koji je HT-u bio dan za primjenu regulatornih obveza, takav registar izraditi u najvećem dijelu, a kako bi se za većinu relacija znao njihov status.

Nije nam poznato koji je status izrade tako najavljenog registra, niti se uspostava takvog registra navodi u Analizi tržišta, međutim činjenica je kako se teret dokazivanja konkurentnosti ponovno predlaže odrediti HT-u.

Podredno, ukoliko bi se ipak zadržala predložena podjela veleprodajnih prijenosnih segmenata na konkurentne i nekonkurentne relacije, smatramo kako je nužno uspostavljanje registra POP-ova svih operatera od strane HAKOM-a do početka primjene regulatornih obveza određenih Analizom tržišta kako bi se nedvojbeno moglo utvrditi koja je relacija konkurentna.

3.2. Rokovi realizacije usluge

Smatramo kako ne postoje razlozi za izmjene rokova realizacije usluge. Ukoliko bi se rokovi ipak izmijenili kako je predloženo Analizom tržišta, tražimo da se u tom slučaju omogući HT-u dostava planova korištenja iznajmljenih vodova od strane operatera korisnika.

Obrazloženje:

Na stranici 64. Analize tržišta predlaže se skraćivanje rokova realizacije usluga, s obzirom da HAKOM smatra kako HT potrebne aktivnosti za realizaciju usluga može obaviti u kraćim rokovima od trenutno definiranih s obzirom na količinu zahtjeva za veleprodajnom uslugom iznajmljenih vodova.

Predloženi skraćeni rokovi realizacije za HT su neprihvatljivi, bez istovremenog uvođenja obaveze operatera korisnika da HT-u dostavljaju godišnje planove korištenja iznajmljenih vodova. Nužan preduvjet za navedene rokove je dostavljanje planova od strane operatera korisnika HT-u najmanje godinu dana unaprijed. Ukoliko HT pravovremeno ne zaprimi planove korištenja iznajmljenih vodova za godinu dana unaprijed zatražene kapacitete i namjene usluga neće biti moguće realizirati u predloženim rokovima.

Napominjemo da skraćenje roka realizacije ima znatan utjecaj na troškove HT-a, pri čemu isto nije povezano samo s brojem zaprimljenih zahtjeva za realizacijom usluge. Skraćenje rokova realizacije utjecalo bi na potrebu za dodatnim resursima (ljudskim i materijalnim) pa s time i povećanim troškovima realizacije usluge.¹² Osim toga platforme u prijenosnom dijelu se prilikom planiranja i realizacije optimiziraju sukladno potrebama na pojedinim pravcima bez značajnih zalihosnih kapaciteta u mreži ali s mogućnošću kaskadnog proširenja za koje je potrebno osigurati potrebnu opremu na skladištu jer je samo rok isporuke navedene opreme u najboljem slučaju dvostruko duži od 30 dana. Skraćivanjem rokova realizacije, a bez osiguranja da će operatori pravovremeno dostaviti svoje planove za razdoblje od godine dana unaprijed, napominjemo kako nećemo biti u mogućnosti raditi nužna

¹¹ Dokument je sastavni dio odluke HAKOM-a od 30. studenoga 2011. godine (KLASA: UP/I-344-01/11-07/06, URBROJ: 376-11/IF-11-8 (DJ)), dalje u tekstu: Prethodna odluka

¹² Uključuje troškove novih ugovora nabave, dodatnih aktivnosti u slučaju tehničke nemogućnosti ili postojanja gušenja/nagnječenja u kablovima

kaskadna proširenja elektroničke komunikacijske mreže te navedeno stoga predstavlja opravdan rizik da će veći broj zahtjeva biti odbijen radi tehničke nemogućnosti realizacije.

U slučaju ako se ne omogući HT-u pravovremena dostava godišnjih planova korištenja iznajmljenih vodova od strane operatora korisnika, tražimo da se u Analizi tržišta produlje¹³ trenutno važeći rokovi realizacije usluge navedeni u Standardnoj ponudi.

3.3. Plaćanje naknade u slučaju nepoštivanja rokova

Naknade za kašnjenje u realizaciji i otklonu kvara/smetnje potrebno je uskladiti s naknadama koje se koriste za spajanje elemenata elektroničke komunikacijske mreže, a ne s masovno korištenim uslugama.

Obrazloženje:

S obzirom na specifičnost realizacije usluge iznajmljenih vodova, kao i na iznose mjesečnih naknada za uslugu iznajmljenih vodova, a koji se u Analizi tržišta predlažu primjenjivati pri određivanju naknada u slučaju nepoštivanja rokova realizacije usluge, još jednom pozivamo HAKOM da razmotri izmjenu predloženih naknada u slučaju nepoštivanja rokova, osobito uzimajući u obzir argumente koje smo već prethodno dostavljali.¹⁴

¹³ Sukladno komentarima koje smo dostavili u okviru prvog kruga analize tržišta veleprodajnih prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova – nekonkurentne relacije (27. listopada 2011. godine) gdje smo predložili sljedeće rokove realizacije usluge:

„Općenito govoreći, zbog načina nabavke telekomunikacijske opreme potrebne za realizaciju voda, neovisno o brzinama, smatramo da su rokovi uspostave pojedinog voda prekratki i ukoliko ne bi bili izmijenjeni, uz zadržavanje predloženih razina penala, može se očekivati povećan udio slučajeva u kojima bi se zahtjevi morali odbijati zbog tehničkih nemogućnosti realizacije. Imajući u vidu rokove ugovaranja i isporuke opreme, rokove proširenja privoda i slično HT predlaže sljedeće rokove isporuke za Ethernet i IP/MPLS vodove:

- do 2 Mbit/s 40 dana od dana zaprimanja zahtjeva u 95% slučajeva, a ostalih 5% slučajeva najkasnije u roku 90 dana
- do 100 Mbit/s i više od 100 Mbit/s 100 dana od dana zaprimanja zahtjeva u 95% slučajeva, a ostalih 5% slučajeva najkasnije u roku 120 dana

Rok realizacije za vodove putem xWDM tehnologije iznosi 120 dana.

Problemi s održavanjem i ugovaranjem i nabavkom SDH opreme još su veći jer se radi o tehnologiji koja je na „zalasku“ pa je podrška od strane dobavljača svakim danom sve slabija. Imajući to u vidu predlažemo da rokovi koje je predložio HAKOM za ovu tehnologiju udvostruče.“

¹⁴ Sukladno komentaru HT-a koji je dostavljen 28. travnja 2014. godine u okviru 2. kruga javne rasprave vezano uz određivanje naknada unutar Standardne ponude Hrvatskog Telekom d.d. za iznajmljene elektroničke komunikacijske vodove:

Usluga iznajmljivanja vodova svojim karakteristikama usporediva je sa uslugom pripreme kolokacijskog prostora i pristupnog voda u sklopu Standardne ponude HT-a za uslugu izdvojenog pristupa lokalnoj petlji koja se koristi za spajanje elemenata elektroničke mreže, a ne masovno korištenim uslugama pomoću kojih su spojeni krajnji korisnici za pružanje usluga prijenosa govora i podataka temeljem xDSL tehnologije, a koje su poslužile kao temelj za izračun naknada za kašnjenje.

Dodatno, s obzirom na trenutno propisani način izračuna naknada za kašnjenje, iste mogu rezultirati izrazito visokim iznosima koji su nerazmjerni prihodima koje HT ostvaruje od usluga iznajmljenih vodova. Nadalje, način na koji je određen obračun naknada za kašnjenje upućuje da se izračun naknade za kašnjenje zbog karakteristika i raznolikosti usluga mora raditi za svaki pojedini vod, što onemogućava automatizaciju procesa obračuna naknade za kašnjenje. Stoga je takav obračun potrebno ručno odrađivati, što zahtijeva dodatne ljudske resurse, a ujedno povećava mogućnost ljudske greške i pogrešnog obračuna naknada.

Slijedom toga, predlažemo da se iznosi naknada za kašnjenje u realizaciji i otklonu smetnje/kvara iznajmljenih vodova izjednače s iznosima naknada za kašnjenje u realizaciji kolokacije.

Predloženom izmjenom načina obračuna naknada za kašnjenje u realizaciji i otklonu smetnje/kvara od strane HT-a proces bi se značajno pojednostavnio u odnosu na trenutni način obračuna naknada određen Standardnom ponudom.

Sukladno tome predlažemo dodavanje nove sljedeće rečenice nakon posljednje rečenice na stranici 64. Analize tržišta na način da ista glasi:

„S obzirom na karakteristike usluge iznajmljenih vodova HAKOM određuje HT-u sljedeće naknade u slučaju zakašnjenja uspostave usluge:

- HT je obvezan za svaki dan zakašnjenja u realizaciji uspostave iznajmljenog voda, za koji je odgovoran HT, operatoru korisniku isplatiti naknadu na način da za prvih 10 dana kašnjenja plaća ugovornu kaznu u visini od 500,00 kuna po svakom danu zakašnjenja, te od 11. dana kašnjenja nadalje 2.500,00 kuna po svakom danu zakašnjenja;
- ukoliko HT ne dostavi operatoru korisniku ponudu za kolokaciju unutar propisanog roka obvezan je operatoru isplatiti za prvih 10 dana kašnjenja 500,00 HRK po danu kašnjenja, a od 11. dana kašnjenja nadalje 1000,00 HRK po danu zakašnjenja;
- HT je obvezan operatoru korisniku isplatiti za svaki dan kašnjenja u realizaciji kolokacije naknadu za kašnjenje i to na način da za prvih 10 dana kašnjenja operatoru obvezan plaćati 500,00 HRK po danu kašnjenja, a od 11. dana kašnjenja nadalje 2500,00 HRK po danu zakašnjenja;
- u slučaju zakašnjenja u otklanjanju kvarova unutar 48 sati od isteka maksimalnog predviđenog vremena za otklanjanje kvara HT je obvezan operatoru korisniku plaćati naknadu u visini 500,00 kuna po svakom danu zakašnjenja, a za kašnjenje u otklanjanju kvara dužem od 48 sati od isteka maksimalnog predviđenog vremena za otklanjanje kvara, HT je obvezan platiti 2.500,00 kuna po danu kašnjenja.“

3.4. Godišnja raspoloživost iznajmljenih vodova

Prijedlog izmjene godišnje raspoloživosti iznajmljenih vodova primjenjiv je samo u slučaju povezivanja jezgrenih dijelova mreže operatora putem xWDM tehnologije, te je sukladno tome potrebno izmijeniti tekst Analize tržišta.

Obrazloženje:

Analizom tržišta, na stranici 65., predlaže se povećanje godišnje raspoloživosti iznajmljenih vodova s 99% na 99,6%, temeljem raspoloživosti koja se nudi korisnicima Lambda usluge.

Predloženi postotak raspoloživosti usluge za HT je neprihvatljiv po uvjetima kako je navedeno u Analizi tržišta.

Naime, vezano uz ponuđenu raspoloživost Lambda usluge napominjemo kako se ista koristi samo za povezivanje jezgrenih dijelova mreže operatora uz velike kapacitete i na malom broju vodova. Navedeno potvrđuje i navedeno u Analizi tržišta na stranici 19. „...*da se xWDM prijenosni vodovi koriste uglavnom u jezgrenom dijelu mreže...*“.

Radi karakteristika elektroničke komunikacijske mreže traženi postotak raspoloživosti HT nije u mogućnosti podržati za sve tehnologije po kojima se omogućuju usluge iznajmljenih vodova, odnosno za ostale namjene pri kojima se iznajmljeni vodovi koriste u znatno većoj mjeri. Eventualna primjena tražene raspoloživosti za usluge iznajmljenih vodova za sve tehnologije, HT-u nameće dodatna ulaganja i troškove u mrežnu infrastrukturu, te time i drugačiju troškovnu strukturu naknada za uporabu iznajmljenih vodova.

Stoga predlažemo da veća raspoloživost usluge bude primjenjiva samo za xWDM tehnologiju, te sukladno tome predlažemo izmjenu sljedećeg teksta na stranici 65. Analize tržišta:

„Nadalje, s obzirom da pojedini korisnici javne nabave traže visoku godišnju raspoloživost iznajmljenih vodova, HAKOM smatra potrebnim izmijeniti postojeću godišnju raspoloživost za vodove sa zajamčenim kapacitetom s 99% na 99,6%⁴⁵“.

Prijedlog HT-a:

„Nadalje, s obzirom da se za potrebe povezivanja jezgrenih dijelova mreže putem xWDM tehnologije može ponuditi viša godišnja raspoloživost iznajmljenih vodova⁴⁵, HAKOM smatra potrebnim izmijeniti postojeću godišnju raspoloživost za te vodove sa 99% na 99,6%, dok se za sve ostale vodove sa zajamčenim kapacitetom godišnja raspoloživost zadržava na 99%.“

Podredno, u slučaju povećanja postotka godišnje raspoloživosti za sve tehnologije i namjene korištenja potrebno je omogućiti HT-u nadoknadu troškova koji proizlaze temeljem takvog zahtjeva, bilo povećanje iznosa naknada koje operatori plaćaju za uslugu iznajmljenih vodova, bilo uvođenjem nove naknade za korištenje višeg postotka godišnje raspoloživosti iznajmljenih vodova u procijenjenom iznosu od dodatnih 70% mjesečne naknade za uporabu voda.¹⁵

4. Obveza nediskriminacije

4.1. Rokovi za obavješćavanje operatora o planiranim promjenama u mreži

Smatramo kako ne postoje razlozi zbog kojih bi se rokovi za obavješćavanje operatora o planiranim promjenama u mreži produljivali s 12 mjeseci na 18, odnosno 36 mjeseci. Smatramo kako se time nepotrebno ograničava i usporava mogućnost provedbi promjena u mreži. Predlažemo da se zadrži dosadašnji rok za obavješćavanje operatora o promjenama u mreži od 12 mjeseci, uz mogućnost da se u slučaju dogovora s operatorom na kojeg bi promjena imala utjecaja, promjena može provesti i u kraćem roku.

Objasnenje:

S obzirom da se na stranici 68. Analize tržišta predlaže obveza HT-u da mora obavješćavati operatore o planiranim promjenama u mreži na način da najmanje 18/36 mjeseci prije navedenih promjena mora u Standardnoj ponudi, u suradnji s HAKOM-om i operatorima korisnicima, definirati uvjete koji proizlaze iz tih promjena, molimo pojašnjenje razloga izmjene dosadašnjeg roka.

Naime, trenutno je određeno kako je HT obvezan obavješćavati operatore o planiranim promjenama najmanje godinu dana prije početka uvođenja navedenih promjena.

Mišljenja smo kako ne postoje razlozi koji bi ukazivali na potrebu izmjene do sada definiranog roka za obavješćavanje operatora o planiranim promjenama, te stoga pozivamo HAKOM da zadrži dosadašnji rok od 12 mjeseci od slanja obavijesti o promjena, uz mogućnost da taj rok može biti i kraći u slučaju postignutog dogovora s operatorom korisnikom.

¹⁵ Procijenjeni iznos povećanja mjesečne naknade temelji se na procjeni dodatnih ulaganja u mrežne i ljudske resurse u cilju ostvarenja traženog postotka raspoloživosti voda.

Podsjećamo kako je i u slučaju prelaska na IMS tehnologiju određen rok od godinu dana za obavještanje operatora korisnika o planiranom datumu gašenja pojedine lokalne centrale, pri čemu taj rok može biti i 6 mjeseci pod određenim uvjetima.¹⁶

5. Obveza transparentnosti

5.1. Rok izmjene i početak primjene Standardne ponude

Molimo da se pri određivanju točnih datuma početka primjene izmjene Standardne ponude vodi računa o tome da to bude s prvim danom u mjesecu.

Pri tome molimo da se svakako zadrži predloženi rok za početak primjene izmjena Standardne ponude od minimalno 90 dana od dana stupanja na snagu konačne odluke.

5.2. Instrumenti osiguranja plaćanja, rokovi izdavanja računa, dospijeca i rokovi plaćanja

Na stranicama 72. i 73. Analize tržišta navode se prijedlozi izmjena i dopuna Standardne ponude u dijelu koji se odnosi na financijske uvjete pružanja usluga iznajmljenih vodova.

HT se protivi predloženim odredbama iz razloga kako je niže navedeno.

Člankom 5. stavak 1. te člankom 7. stavak 1. ZEK-a, propisano je da je HAKOM nacionalna regulatorna agencija za obavljanje regulatornih i drugih poslova „u okviru djelokruga i nadležnosti propisanih ovim Zakonom...“. HAKOM je po utvrđenju nedostatne djelotvornosti tržišnog natjecanja na određenom mjerodavnom tržištu elektroničkih komunikacija, a u skladu sa člankom 56. ZEK-a, ovlašten odlukom o određivanju operatora sa značajnom tržišnom snagom odrediti istom, između ostalog, i obvezu transparentnosti.

Sadržaj obveze transparentnosti propisan je pak člankom 58. ZEK-a, koji HAKOM-u daje ovlast da naloži operatoru sa značajnom tržišnom snagom da:

1. učini javno dostupnim određene podatke (npr. računovodstvene podatke, tehničke specifikacije, mrežne značajke, rokove i uvjete ponude i uporabe te cijene);
2. objavi standardnu ponudu na temelju koje operatori neće biti obvezni plaćati dodatne troškove koji nisu nužni za pružanje zatražene usluge.

Slijedom navedenog, HAKOM je ovlašten operatoru sa značajnom tržišnom snagom u okviru regulatorne obveze transparentnosti naložiti upravo gore zakonom izrijeком navedene obveze. Međutim, **propisivanjem instrumenata osiguranja plaćanja, rokova plaćanja novčanih obveza, postupka i rokova naplate potraživanja HAKOM izravno ulazi u područje obveznopravnih odnosa** između operatora sa značajnom tržišnom snagom kao prodavatelja usluga i operatora korisnika kao kupaca istih. Na taj način HAKOM utvrđuje sadržaj uvjeta pod kojima je operator sa značajnom tržišnom snagom ovlašten pružati usluge, odnosno regulira njegovo financijsko poslovanje, iako **navedeno nije dio njegovih ovlasti niti može biti sadržaj obveze transparentnosti iz članka 58. ZEK-a.**

Dakle, instrumenti osiguranja plaćanja, rokovi plaćanja, postupak i rokovi naplate potraživanja, koji su predmet Analize tržišta u okviru regulatorne obveze transparentnosti, ne ulaze u nadležnost HAKOM-a te stoga ne mogu biti

---

¹⁶ Odluka HAKOM-a od 17. lipnja 2013. godine (KLASA: UP/I-344-01/12-05/24, URBROJ: 376-11/13-25)

predmet njegove regulacije. Propisivanjem takvih odredbi, HAKOM postupava protivno članku 58. ZEK-a, a u svezi s člankom 5. stavkom 1. i člankom 7. stavkom 1. ZEK-a, izlazeći sadržajem Analize tržišta izvan djelokruga i nadležnosti koje su mu kao javnopravnom tijelu dane ZEK-om.

Pod pretpostavkom da je HAKOM u okviru regulatorne obveze transparentnosti ovlašten ulaziti u obveznopravne odnose između ugovornih strana i određivati instrumente osiguranja plaćanja, rokove plaćanja, rokove i postupak naplate potraživanja, sukladno članku 22. stavku 1. ZEK-a, HAKOM je dužan prijedlog mjere objaviti s pripadajućim obrazloženjem u svrhu provedbe javne rasprave, kako bi svim zainteresiranim stranama omogućio davanje mišljenja, primjedaba i prijedloga u vezi s predloženom mjerom. Sasvim suprotno navedenom zakonskom određenju, iz navedenog u Analizi tržišta nije vidljivo koje su to okolnosti koje opravdavaju propisane obveze. Budući da nedostaje obrazloženje i ukazivanje na odlučne činjenice za određivanje obveza, iste nisu pravno i činjenično opravdane te se ne mogu niti ispitati. Dakle, HT-u kao zainteresiranoj strani faktično je uskraćena mogućnost da se u postupku javne rasprave očituje o svim činjenicama, a time je unaprijed i zakinut za eventualno učinkovito podnošenje pravnog lijeka protiv ovdje raspravljanih odluka HAKOM-a. Sukladno čl. 26 Ustava RH svi su jednaki pred tijelima koja imaju javne ovlasti, a prema odredbi čl. 16 Ustava RH slobode i prava mogu se ograničiti samo zakonom da bi se zaštitila sloboda i prava drugih ljudi, te pravni poredak, javni moral i zdravlje. Čl. 18 Ustava RH jamči se pravo na pravnu zaštitu, a čl. 19 Ustava RH zahtijeva se da pojedinačni akti tijela koja imaju javne ovlasti moraju biti utemeljeni na zakonu te se jamči sudska kontrola zakonitosti takvih akata. S tim u vezi HT ukazuje na odluku Ustavnog suda RH broj U-I-284/94 od 13. studenog 1996. (NN br. 103/96), u kojoj je između ostalog rečeno:

„...Iz ovih ustavnih odredbi (op.a. čl. 16, 18, 19 i 26. Ustava RH) slijedi da se pravo na žalbu, odnosno drugu pravnu zaštitu, može učinkovito ostvarivati samo ako tijelo koje je donijelo rješenje navede razloge za to rješenje, koji se onda mogu pobijati u obrani žaliteljevih prava i na zakonu zasnovanih interesa. Bez upućenosti u te razloge onemogućeno je ili bitno otežano učinkovito korištenje ustavnim pravom na žalbu odnosno drugu pravnu zaštitu. Samo osoba kojoj su razlozi rješenja poznati može ga uspješno pobijati, a isto tako i doći do uvjerenja o bezizglednosti žalbe protiv tog rješenja, čime se pridonosi načelima efikasnosti i ekonomičnosti postupka.“

Obrazloženje određenog rješenja učvršćuje načelo zakonitosti, te djeluje protiv eventualne samovolje i proizvoljnosti. Preko obrazloženja najlakše se utvrđuje da li se je upravno tijelo vodilo načelom zakonitosti i postupalo tako da u vođenju postupka i u odlučivanju strankama omogućuje da što lakše zaštite svoja prava, vodeći računa i o tome da ostvarenje njihovih prava ne bude u suprotnosti sa zakonom utvrđenim javnim interesom.

Stajalište je ovog Suda da se nenavođenjem razloga za određeno rješenje vrijeđa navedena ustavna odredba članka 26. jer su u povoljnijem položaju pred sudovima i drugim državnim i inim tijelima, koja imaju javne ovlasti, osobe koje se žale protiv pojedinačnih akata što sadrže i razloge na kojima se zasnivaju, od onih osoba koje su prisiljene štiti svoja prava pravnim sredstvima protiv pojedinačnih akata što ne sadrže obrazloženje.

Slijedom navedenog, HT smatra kako su mu zbog uskraćivanja obrazloženja obveza navedenih Analizi tržišta, povrijeđena gore nabrojana ustavna prava.

Tako iz str. 72 Analize tržišta proizlazi samo paušalno obrazloženje kako se HT obvezuje ugraditi u Standardnu ponudu navedene odredbe „s ciljem harmoniziranja standardnih ponuda koje su obvezni objaviti operatori koji na mjerodavnim tržištima imaju status operatora sa značajnom tržišnom snagom...“

HT ističe da je neosnovano svako pozivanje na potrebu harmonizacije rokova kada je člankom 56. ZEK-a propisano kako u slučaju utvrđenog nedostatka tržišnog natjecanja na mjerodavnom tržištu, HAKOM može odrediti **regulatorne obveze koje se moraju temeljiti na prirodi utvrđenog nedostatka na predmetnom tržištu**. Drugim riječima, svaka regulatorna mjera mora biti posljedica utvrđenog nedostatka na točno odgovarajućem tržištu, a ne razlog ujednačavanja s mjerama na nekim drugim tržištima. Kada to ne bi bilo tako, HAKOM ne bi uopće trebao analizirati pojedina tržišta, već bi mogao unaprijed automatizmom na svim tržištima propisati operatorima sa značajnom tržišnom snagom jednake obveze. No, obzirom da svako tržište ima svoje specifičnosti, **HAKOM ne bi smio usklađivati odredbe kojima razrađuje pojedine regulatorne obveze bez identificiranja stanja na svakom pojedinom tržištu jer različita tržišta mogu imati različite karakteristike pa time i različite nedostatke**. U protivnom sam postupak analize pojedinog tržišta gubi smisao.

U nastavku HT iznosi komentare vezano za pojedine odredbe koje se u okviru regulatorne obveze transparentnosti nalažu HT-u ugraditi u Standardnu ponudu, kao i vlastite prijedloge izmjena predmetnih odredaba.

▪ Izbor instrumenta osiguranja plaćanja

Tekst odredbe u Analizi tržišta:

„Jedan od instrumenata osiguranja plaćanja koje će HT utvrditi unutar Standardne ponude mora biti javnobilježnički solemnizirana (potvrđena) bjanko zadužnica,“

Prijedlog HT-a:

„Operator je obavezan dostaviti HT-u odgovarajući instrument/instrumente osiguranja plaćanja, u skladu s nediskriminirajućim i objektivnim mjerilima rizičnosti u plaćanju, a koja će se utvrditi u zasebnom postupku pred HAKOM-om,“

Obrazloženje:

Svaki vjerovnik, pa tako i HT ima pravo i obvezu iznaći način za osiguranje svojih potraživanja, uspješnu naplatu istih te uspostaviti funkcionalan sustav naplate. Pri tome je obveza osiguranja i zaštite kratkotrajne imovine tj. potraživanja vjerovnika posebno naglašena u uvjetima krize i recesije. U sveprisutnoj nelikvidnosti i insolventnosti smanjenje rizika u naplati tražbina može se postići samo uz osiguranje odgovarajućim instrumentom/instrumentima osiguranja plaćanja. Spremnost davanja određenog instrumenta osiguranja plaćanja odražava stvarnu namjeru plaćanja dužnika, a ujedno je i dokaz boniteta dužnika. Dosadašnje praksa je pokazala kako operatori korisnici prilikom ulaska u ugovorni odnos u pravilu najčešće dostavljaju HT-u kao instrument osiguranja plaćanja bjanko zadužnicu, koja za svakog vjerovnika, pa tako i za HT, predstavlja najrizičniji instrument osiguranja plaćanja, čiji nedostaci najbolje dolaze do izražaja u situaciji kada na računima dužnika u trenutku podnošenja zadužnica na naplatu nema sredstava ili su novčana sredstva nedostatna s priljevom koji ne omogućuje namirenje ili su drugi vjerovnici već u blokadi računa dužnika. Stoga se davanjem operatoru korisniku prava izbora instrumenta osiguranja plaćanja s jedne strane i s druge strane obvezivanjem HT-a da jedan od instrumenata osiguranja plaćanja mora biti zadužnica, rizik naplate unaprijed „dodjeljuje“ HT-u, a **što je u izravnoj koliziji s pravom i obvezom svakog poslovnog subjekta da upravlja vlastitim kreditnim rizikom**.

Naime, kako bi se kriteriji za dostavu instrumenta osiguranja plaćanja definirali ovisno o rizičnosti poslovnog odnosa i time osigurala zaštita potraživanja HT-a, smatramo da je iste potrebno postaviti na načelima objektivnosti i vodeći računa o egzaktnim financijskim pretpostavkama. Naime, sam HAKOM u prijedlogu analize tržišta pristupa

javnoj komunikacijskoj mreži na fiksnoj lokaciji za privatne i poslovne korisnike zaključuje kako tri najveća alternativna operatora nisu u pozitivnoj financijskoj situaciji i kako su rizični poslovni subjekti za poslovanje. S druge strane, HAKOM predviđa da HT predmetnim operatorima treba omogućiti korištenje usluga HT-a, uz dostavu sredstva osiguranja u formi bjanko zadužnice. Navedena utvrđenja HAKOM-a su u koliziji i izravno govore u prilog činjenici kako obveza HT-a da omogući svakom operatoru, pa tako i onom koji spada u rizičnu kategoriju, da dostavi HT-u instrument osiguranja plaćanja po svom izboru nije razmjerna niti opravdana.

Štoviše, imajući u vidu da je HT u postupcima predstečajne nagodbe predmetnih operatora prijavio više od 200 milijuna kuna potraživanja na ime pruženih veleprodajnih usluga, dodatno se može zaključiti kako predloženi regulatorni okvir ne štiti u dovoljnoj mjeri HT kao vjerovnika.

▪ Dostava instrumenata osiguranja plaćanja u slučaju urednog podmirenja obveza

Tekst odredbe u Analizi tržišta:

„Ukoliko operator u razdoblju od jedne godine od dana sklapanja ugovora o korištenju prijenosnih elektroničkih komunikacijskih vodova, u roku dospijeca, podmiruje svoje obveze, nakon jedne godine nije obavezan dostavljati instrumente osiguranja plaćanja,“

Prijedlog HT-a:

HT predlaže da se predmetna odredba briše.

Obrazloženje:

Predložena odredba se treba brisati jer uredna povijest plaćanja ne znači nužno da će u budućnosti operator korisnik doista podmirivati svoje novčane obveze. U protivnome se HT onemogućava da zaštiti svoja potraživanja u budućnosti, a sukladno poslovnoj politici upravljanja kreditnim rizikom, odnosno rizikom naplate potraživanja.

▪ Rok dospijeca plaćanja računa

Tekst odredbe u Analizi tržišta:

„Rok dospijeca plaćanja računa je 60 dana od dana zaprimanja računa.“

Prijedlog HT-a:

„Rok dospijeca plaćanja računa je 30 dana od dana kada je HT ispunio svoju obvezu.“

Obrazloženje:

HT ističe kako je uslijed trenutne financijske i gospodarske situacije sveprisutan problem podmirenja obveza, kako u cijelome svijetu, tako i u Republici Hrvatskoj. U veljači 2011. godine stupila je na snagu Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća Europske unije o borbi protiv kašnjenja u komercijalnim plaćanjima (2011/7/EU; u daljnjem tekstu: Direktiva), koja upravo ima za cilj sprječiti zlouporabu slobode ugovaranja na račun vjerovnika. Članice EU imale su rok za implementaciju Direktive u svoja nacionalna gospodarstva do 16. veljače 2013. godine. Odredbama Direktive predviđene su sankcije novčane kazne u slučaju nepridržavanja rokova plaćanja.

Sukladno odredbama Direktive, rokovi plaćanja u privatnom sektoru ne smiju prelaziti iznos od 60 dana, a **dulja plaćanja su dopuštena jedino u slučaju postojanja takve izričite obostrane volje ugovornih strana i pod uvjetom da navedeno nije na štetu vjerovnika.**

Slijedom teksta spomenute Direktive, Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi (dalje u tekstu: ZFPPN) u članku 11. stavku 3. propisuje se zakonski rok ispunjenja novčanih obveza od 30 dana u slučaju kada su poduzetnici propustili u ugovoru utvrditi i precizirati rok dospijeća tražbine. Ovaj zakonski rok odnosi se sukladno članku 12. stavak 1. ZFPPN-a i na poslovne transakcije između poduzetnika i osobe javnog prava kada je osoba javnog prava dužnik novčane obveze. Stoga bi propisivanje roka dospijeća računa HT-a u roku od 60 dana značilo nametanje obveze na štetu HT-a, kao vjerovnika, a što nije u skladu sa svrhom navedenih zakonskih odredbi da se zaštiti vjerovnik i spriječi zlorabna slobode ugovaranja na štetu vjerovnika. Nadalje, HT je suglasan s time da bi HAKOM trebao zaštititi operatore korisnike od eventualnih neopravdanih zahtjeva HT-a (primjerice: avansno plaćanje, rok dospijeća plaćanja u roku od 8 dana i slično), ali ne način da se propisuju rokovi koji bi bili na štetu HT-a, kao vjerovnika, kako je to definirano prijedlogom analize tržišta. Naime, propisivanjem ovog obvezujućeg roka HAKOM neovlašteno određuje kreditnu politiku HT-a. Dospijeće računa u ekonomskom smislu predstavlja beskamatni kredit koji vjerovnik odobrava svom kupcu, kao dužniku. Propisujući obvezno dospijeće od 60 dana, neovisno i protivno kreditnoj politici HT-a, kao vjerovnika, ne štiti se operator korisnik, kao dužnik, već se operator korisnik favorizira i omogućava mu se beskamatno kreditiranje na teret HT-a, kao vjerovnika. Podredno, ZFPPN pod prijetnjom ništetnosti predviđa obvezu poduzetnika ugovoriti rok ispunjenja novčane obveze maksimalno do 60 dana. Štoviše, isti utvrđuje da su odredbe ugovora kojima bi se ugovorio rok ispunjenja novčanih obveza duži od 60 dana ništetne, ako na temelju okolnosti slučaja, a posebno trgovačkih običaja i naravi predmeta obveze, proizlazi da je takvom ugovornom odredbom, suprotno načelu savjesnosti i poštenja, prouzročena očigledna neravnopravnost u pravima i obvezama ugovornih strana na štetu vjerovnika.

U situaciji u kojoj se Analizom tržišta bez obrazloženja predviđa rok od 60 dana za dospijeće plaćanja računa i dodatan rok od 30 dana od zaprimanja opomene, nakon kojeg je tek HT ovlašten pokrenuti postupak naplate potraživanja odnosno privremeno obustaviti pružanje usluge, može se zaključiti da se **de facto rok dospijeća plaćanja novčanih obveza operatora korisnika produljuje na 90 dana**, odnosno de facto se rok namirenja plaćanja novčanih obveza operatora korisnika produljuje na 90 dana. Naime, operator korisnik ima mogućnost u roku od 90 dana od dana zaprimanja računa dobrovoljno ispuniti svoju novčanu obvezu prema HT-u, bez da HT kao vjerovnik ima mogućnost prije isteka predmetnog roka namiriti svoja potraživanja iz dostavljenog instrumenta osiguranja plaćanja. Stoga je predmetni prijedlog u suprotnosti kako sa izričajem i svrhom Direktive i odredbe ZFPPN-a, tako i sa nastojanjima RH koja nastoji iznaći rješenje za smanjenje nelikvidnosti, odnosno suzbiti široko prisutno kašnjenje dužnika u ispunjavanju svojih novčanih obveza prema vjerovnicima.

Produljenje roka dospijeća plaćanja mimo volje HT-a, smatramo izravnim osiguranjem dodatne likvidnosti operatora korisnika kao dužnika na račun (trošak) HT-a kao vjerovnika. Predloženom regulacijom HT je stavljen u poziciju kreditiranja drugih operatora te se u predmetnom razdoblju nema mogućnosti naplatiti od operatora dužnika niti ima mogućnosti prestati mu pružati usluge za koje nije plaćeno dugovanje, a dugovi operatora se gomilaju. Drugim riječima, HT-u je nametnuto – dakle, ne radi se o njegovoj poslovnoj odluci niti izričitoj obostranoj volji ugovornih strana - operatoru korisniku kao drugoj ugovornoj strani odobriti duže razdoblje trgovačkog

kredita.¹⁷ Budući da navedeno nije rezultat slobodnog izbora, odnosno poslovne odluke HT-a kao vjerovnika, valja uzeti u obzir kako je **ovdje predložena regulacija protivna smislu i značenju Direktive**.

Također, predloženom regulacijom HT se stavlja u diskriminirajući položaj u odnosu na ostale poslovne subjekte - operatore, obzirom da ovdje predloženi uvjeti plaćanja nisu dozvoljeni HT-u, kada su u pitanju potraživanja koje drugi operatori imaju prema njemu.

▪ **Primjena postupka naplate potraživanja iz dostavljenih instrumenata osiguranja plaćanja**

Tekst odredbe u Analizi tržišta:

„HT će primijeniti postupak naplate potraživanja iz dostavljenih instrumenata osiguranja plaćanja tek ukoliko operator ne podmiri svoja dospjela i nesporna dugovanja u roku od 30 dana od dana dospelja.“

Prijedlog HT-a:

U slučaju neprihvatanja prijedloga HT-a da rok dospelja plaćanja računa iznosi 30 dana od dana kada je HT ispunio svoju obvezu iz prethodne točke, HT predlaže brisanje ovdje citirane predložene odredbe. U slučaju prihvatanja prijedloga HT-a da rok dospelja plaćanja računa i dalje iznosi 30 dana od dana kada je HT ispunio svoju obvezu, HT predlaže da se u Analizu tržišta unese sljedeći tekst:

„Ukoliko operator korisnik ne podmiri svoja dospjela i nesporna dugovanja u roku od 30 dana od dana dospelja, HT će primijeniti postupak naplate svih dospjelih i nespornih potraživanja iz dostavljenih instrumenata osiguranja plaćanja. Pokretanje bilo kakvog sudskog ili izvansudskog postupka vezanog za prisilnu naplatu dospjelih potraživanja koja nisu osporena unutar roka dospelja, bez utjecaja je na ovdje zajamčeno pravo HT-a na aktivaciju instrumenata osiguranja plaćanja.“

Obrazloženje:

U slučaju da rok dospelja plaćanja iznosi 60 dana od dana zaprimanja računa, HT se protivi nametanju bilo kakvog dodatnog roka po isteku roka dospelja plaćanja za aktivaciju instrumenata osiguranja plaćanja. Prvotno, aktivacija instrumenata osiguranja plaćanja trebala bi biti rezultat poslovne odluke svakog vjerovnika. Bilo kakvo uplitanje trećih privatnih ili javnopravnih tijela u navedenu odluku **u izravnoj je koliziji sa člancima 7. i 5. ZFPPN-a**, kojim odredbama je predviđena odgovornost Uprave u sklopu financijskog poslovanja za likvidnost i solventnost društva, a naročito za upravljanje rizicima, pa tako i kreditnim rizikom - *rizikom gubitka uložениh novčanih sredstava zbog zakašnjenja dužnika društva*. Predloženom odredbom onemogućuje se HT-u da postupi u skladu s obvezama koje proizlaze iz ZFPPN-a. Nadalje, kao što je to prethodno pojašnjeno, produljenjem roka plaćanja sa 30 na 60 dana te nametanjem dodatnog roka od 30 dana od dana dospelja, *de facto* se rok dospelja plaćanja novčanih obveza operatora korisnika produljuje na 90 dana, odnosno *de facto* se rok namirenja plaćanja novčanih obveza operatora korisnika produljuje na 90 dana, što je protivno kako ZFPPN-u, tako i Direktivi.

Slijedom svega navedenog, kao i s ciljem poboljšanja financijske discipline i doprinosa poboljšanju likvidnosti, HT predlaže da rok dospelja plaćanja računa i dalje iznosi 30 dana od dana kada je HT ispunio svoju obvezu te predlaže propisivanje roka od 30 dana od dana izdavanja opomene za aktivaciju instrumenata osiguranja plaćanja.

¹⁷ U ekonomskom smislu, pojmom „trgovački kredit“ naziva se odgoda plaćanja, odnosno ugovaranje dospelja novčane obveze za dan koji dolazi nakon proteka određenog vremenskog razdoblja od dana kada je roba isporučena ili usluga pružena. Trgovački kredit je stoga „kredit“ koji prima operator korisnik kad kupuje usluge od HT-a bez istodobnog plaćanja te time zapravo predstavlja oblik beskatmatnog kratkoročnog financiranja operatora korisnika.

Na predloženi način ostvaruje se veća fleksibilnost, operatoru korisniku je daleko povoljnije da se dugovanja riješi na vrijeme kako bi se izbjegla prezaduženost odnosno smanjio rizik likvidnosti i time osiguralo nesmetano pružanje usluge i poslovanje operatora korisnika. Dakle, ovim prijedlogom smanjuje se rizik od nenaplaćenih potraživanja HT-a, a štiti se i operator korisnik od mogućih prezaduženja.

Obzirom da se račun osporava unutar roka njegova dospijeća, ukoliko do isteka roka dospijeća operator korisnik ne ospori račun, smatra se da ga prihvaća kao valjan. Stoga se radi otklanjanja bilo kakvih dvojbi, na ovome mjestu pojašnjava kako pokretanje bilo kakvog sudskog ili izvansudskog postupka vezanog za prisilnu naplatu dospjelih, a neosporenih potraživanja, ne utječe na pravo HT-a na aktivaciju instrumenata osiguranja plaćanja.

▪ **Definiranje koja dospjela dugovanja HT smije naplatiti putem instrumenata osiguranja plaćanja te kojim redom**

Analizom tržišta HAKOM predlaže definirati da je HT obavezan, prilikom namirenja svojih potraživanja prema operatoru korisniku putem aktivacije instrumenata osiguranja plaćanja, najprije zatvoriti obveze s najstarijim dospjećem. Proizlazi da HAKOM prijedlogom analize tržišta predlaže definirati red uračunavanja ispunjenja obveza operatora korisnika prema HT-u.

Člankom 171. Zakona o obveznim odnosima (dalje u tekstu: ZOO) propisana su pravila uračunavanja ispunjenja kada između istih osoba postoji više istorodnih obveza pa ono što dužnik ispuni nije dovoljno da bi se mogle namiriti sve obveze. U tom slučaju, sukladno stavku 1. članka 171. ZOO-a, mjerodavan je sporazum vjerovnika i dužnika. Ukoliko takvog sporazuma nema, uračunavanje se obavlja onim redom kojim odredi dužnik najkasnije prilikom ispunjenja. Ukoliko nema dužnikove izjave o uračunavanju, obveze se namiruju redom kako je koja dospjela za ispunjenje.

Dakle, u slučaju kada dolazi do podmirenja obveza operatora korisnika prema HT-u, a ono što je podmireno nije dovoljno da bi se mogle namiriti sve obveze operatora korisnika, primjenjiv je članak 171. ZOO., koji propisuje da u je u tom slučaju mjerodavan (1) sporazum vjerovnika i dužnika, ako nema sporazuma (2) izjava dužnika te u nedostatku prethodno navedenog, (3) red kako je koja obveza dospjela za ispunjenje.

No, HAKOM Analizom tržišta, protivno članku 171. ZOO, predlaže definirati obvezu HT-a na način da se uračunavanje ispunjenja vrši isključivo vodeći se kriterijem reda kako je koja obveza dospjela za ispunjenje. Na ovaj način HAKOM predlaže odrediti obvezu koja je protivna ZOO-u, budući da HT ne bi bio ovlašten red uračunavanja definirati sporazumom s operatorom, niti bi operator bio ovlašten odrediti red uračunavanja svojom izjavom najkasnije prilikom ispunjenja.

Analiza tržišta stoga u ovom dijelu nije u skladu s člankom 171. stavak 1. ZOO.

Dodatno, ovim odredbama HAKOM propisuje redosljed provedbe naplate tražbine iz zadužnice podnesene na naplatu Financijskoj agenciji. Zakonom o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima određen je redosljed, način i postupak izvršenja osnove za plaćanje. Propisivanje HT-u redosljeda naplate iz zadužnice podnesene na naplatu, propisivanje je obveze za koju HT nije odgovoran, već po zakonu Financijska agencija. Propisivanje ovakve obveze HT-u u slučaju kada je Financijska agencija izvršila osnovu za plaćanje po drugačijem redosljedu nego što je HAKOM obvezao HT predstavlja za HT, a i za operatora korisnika, posebnu obvezu usklađivanja i knjiženja izvršenja osnove, a što je suprotno izvršenju osnove za plaćanje od strane Financijske agencije.

- **Privremena obustava pružanja usluge**

Tekst odredbe u Analizi tržišta:

„Ukoliko se HT ne može naplatiti iz instrumenta osiguranja plaćanja, HT može operatoru koji ne podmiri svoja dospjela i nesporna dugovanja privremeno obustaviti pružanje usluge;

Ukoliko se radi o dugovanju operatora koji nije obvezan dostavljati instrumente osiguranja plaćanja, HT može istome privremeno obustaviti pružanje usluge u roku od 30 dana od dana dospelja,“

Prijedlog HT-a:

U slučaju neprihvatanja prijedloga HT-a da rok dospelja plaćanja računa iznosi 30 dana od dana kada je HT ispunio svoju obvezu, HT predlaže brisanje ovdje citirane predložene odredbe. U slučaju prihvatanja prijedloga HT-a da rok dospelja plaćanja računa i dalje iznosi 30 dana od dana kada je HT ispunio svoju obvezu, HT predlaže da se u prijedlog analize tržišta unese sljedeći tekst:

„Ukoliko se HT ne uspije naplatiti iz instrumenata osiguranja plaćanja nakon isteka roka od 10 dana od dana podnošenja instrumenta osiguranja na naplatu ili ukoliko HT ne raspolaže instrumentima osiguranja plaćanja, a operator korisnik ne podmiri bilo koji dospjeli dugovani iznos koji proizlazi iz ove standardne ponude u roku od 30 dana od dana dospelja, HT može privremeno obustaviti pružanje usluge. Pokretanje bilo kakvog sudskog ili izvansudskog postupka vezanog za prisilnu naplatu dospjelih potraživanja koja nisu osporena unutar roka dospelja, bez utjecaja je na ovdje zajamčeno pravo HT-a na privremenu obustavu pružanja usluge.“

Obrazloženje:

Kao što je već prethodno obrazloženo.

- **Dostava novih instrumenata osiguranja plaćanja po izvršenoj aktivaciji postojećih instrumenata osiguranja plaćanja**

Tekst odredbe u Analizi tržišta:

„U slučajevima kada je HT predao na naplatu instrumente osiguranja plaćanja operator je obvezan dostaviti novi odgovarajući instrument osiguranja plaćanja odmah, a najkasnije u roku 15 dana od trenutka kada je HT predao instrument osiguranja plaćanja na naplatu.“

Prijedlog HT-a:

„U slučajevima kada je HT aktivirao instrument osiguranja plaćanja operator korisnik je obvezan dostaviti novi odgovarajući instrument osiguranja plaćanja odmah, a najkasnije u roku 8 dana od trenutka kada je HT predao instrument osiguranja plaćanja na naplatu.“

Obrazloženje:

HT predlaže skraćivanje roka za dostavu novog instrumenta osiguranja plaćanja sa 15 na 8 dana, polazeći od toga da je rok od 8 dana razuman i opravdan rok unutar kojeg bi svatko, pa tako i operator korisnik mogao ishoditi novi instrument osiguranja plaćanja. Svaki rok duži od 8 dana predstavljao bi time nerazuman rok.

▪ **Specifičnosti u odnosu na operatore u postupku predstečajne nagodbe**

ZFPPN u članku 22. predviđa načelo jednakog postupanja prema vjerovnicima, sukladno kojem je dužnik u postupku predstečajne nagodbe dužan jednako postupati prema svim vjerovnicima istog položaja i ne poduzimati radnje koje bi za posljedicu imale dovođenje vjerovnika u nejednaki položaj. ZFPPN ujedno u članku 23. predviđa načelo postupanja u dobroj vjeri, prema kojem vjerovnik i dužnik tijekom postupka predstečajne nagodbe ne smiju poduzimati radnje kojima se može prouzročiti šteta. Proizlazi da su zabrana diskriminacije vjerovnika i zabrana prouzročena štete temeljna načela postupka predstečajne nagodbe.

HAKOM prijedlogom analize tržišta predlaže regulirati pitanja postupka predstečajne nagodbe koja su uređena ZFPPN, i to na način da je HT stavio u diskriminirani položaj u odnosu na druge vjerovnike operatora koji se nalazi u postupku predstečajne nagodbe.

ZFPPN, koji je jedini propis koji uređuje pitanja postupanja poduzetnika tijekom postupka predstečajne nagodbe, i čije je provođenje u nadležnosti Ministarstva financija, ne predviđa da bi određene kategorije vjerovnika tijekom postupka predstečajne nagodbe bile obvezne ne samo ne uskratiti dužniku postojeće usluge *već i omogućiti dužniku da povećava opseg svog poslovanja*. Štoviše, time što se prijedlogom analize tržišta predlaže ovakva obveza HT-u, HAKOM predlaže promijeniti položaj HT-a, kao vjerovnika operatora u odnosu na kojeg se vodi postupak predstečajne nagodbe, i to na način da je položaj HT-a kao vjerovnika postao izrazito otegotan u odnosu na položaj svih drugih vjerovnika (uključujući pružatelje javnih usluga kao što su usluge elektronične energije, vode i sl.) kojima ZFPPN takve obveze ne propisuje. Stoga je prijedlog analize tržišta u suprotnosti s člankom 22. ZFPPN.

Također, Analizom tržišta HAKOM predlaže obvezati HT, kao vjerovnika operatora koji je u postupku predstečajne nagodbe, da poduzima radnje kojima si može prouzročiti štetu (povećavanje obujma poslovanja s nelikvidnim i/ili prezaduženim dužnikom) i ujedno predlaže omogućiti dužniku operatoru elektroničkih komunikacija da u odnosu na određenog vjerovnika (HT) poduzima štetne radnje (naručivanje novih usluga). Na ovaj se način Analizom tržišta predviđa definirati međusobne odnose HT-a i operatora dužnika u postupku predstečajne nagodbe protivno načelu postupanja u dobroj vjeri kako je ono propisano člankom 23. ZFPPN.

Stoga, time što se Analizom tržišta ulazi u područje regulacije ZFPPN-a, i to na način koji je protivan odredbama ZFPPN, HAKOM je prekoračio svoje ovlasti kako su mu one dodijeljene člankom 5. stavkom 1. i člankom 12. ZEK-a te predlaže odrediti HT-u obveze za koje nema utemeljenja niti u jednom zakonu.

▪ **Plaćanje naknada po osnovi nepravovremene realizacije/otklona kvara**

Smatramo da se primjenom nejednakih rokova dospijeća plaćanja naknada za nepravovremene realizacije/otklone kvara, u odnosu na rokove dospijeća plaćanja naknada za pruženu uslugu veleprodajnog iznajmljenog voda, HT dovodi u neravnopravan položaj u odnosu na ostale operatore korisnike usluga.

Smatramo neprihvatljivim određivanje dvostruko kraćih rokova plaćanja naknada za nepravovremene realizacije/otklone kvara u odnosu na rokove plaćanja naknada za pruženu uslugu, osobito u slučaju ukoliko se ne prihvati naš prijedlog izmjene iznosa naknada za nepravovremene realizacije/otklone kvarova, odnosno ukoliko se zadrže predloženi skraćeni rokovi realizacije usluge iznajmljenih vodova.

Naime, temeljem trenutno važećih naknada, u slučaju nepravovremene realizacije/otklona kvara mogući iznosi naknada koje bi HT bio dužan platiti mogu biti iznimno visoki, a ovisno o trajanju kašnjenja odgovaraju minimalno iznosima mjesečnih naknada za korištenje same usluge.

Smatramo kako predloženi iznosi i rokovi plaćanja naknada za nepravovremene realizacije/otklone kvarova u Analizi tržišta nisu razmjerno određeni mogućoj šteti koju operator zbog toga može imati, te stoga uz već prethodno predloženu izmjenu naknada za nepravovremenu realizaciju/otklon kvara, predlažemo ujednačavanje i rokova plaćanja svih naknada određenih Analizom tržišta.

Drugim riječima, ukoliko se prihvati naš prijedlog da rok dospijeća plaćanja bude 30 dana od dana isporučene usluge, smatramo kako se može zadržati predloženi rok u Analizi tržišta za plaćanje naknade za nepravovremenu realizaciju/otklon kvara. Ukoliko se naš prijedlog izmjene roka dospijeća plaćanja za pruženu uslugu ne prihvati, tada tražimo da se i za plaćanje naknade za nepravovremenu realizaciju/otklon kvara odredi rok od 60 dana zaprimanja zahtjeva operatora korisnika, odnosno u roku od 60 dana od dana utvrđenja nespornog iznosa.

Dodatno, ukoliko se zadrži obveza HT-u da na svim relacijama mora pružati uslugu iznajmljenog voda pod reguliranim uvjetima, sve dok se ne dokaže da se radi o konkurentnoj relaciji, može se dogoditi da se za pojedini vod naknadno utvrdi kako je realiziran na konkurentnoj relaciji, a da HT bude u obvezi u slučaju nepravovremene realizacije/otklona kvara na takvom vodu platiti predloženu naknadu prije nego se dokaže konkurentnost pojedine relacije.

Smatramo stoga kako je u slučaju zadržavanja podjele veleprodajnog prijenosnog segmenta iznajmljenih vodova potrebno navesti kako se naknada za nepravovremenu realizaciju/otklon kvarova ne plaća za relacije čija se konkurentnost utvrđuje, odnosno ukoliko bi i ostala obveza plaćanja da je operator dužan vratiti HT-u iznos plaćene naknade za nepravovremenu realizaciju/otklon kvara na relaciji za koju se naknadno utvrdi konkurentnost.

5.3. Detaljna izvješća sa svim relevantnim glavnim pokazateljima učinkovitosti (KPI)

Predlažemo da se KPI pokazatelj o raspoloživosti korištenih vodova u izvješćima koji su predviđeni Analizom tržišta ne prikazuje po pojedinom iznajmljenom vodu.

Objasnjeno:

Na stranici 74. Analize tržišta navedeno je što osobito mora sadržavati izvješće o KPI vrijednostima. Pri tome se pod točkom 8. navodi sljedeći pokazatelj:

„8. raspoloživost po pojedinom iznajmljenom vodu po tehnologiji“

Predlažemo da podatak za navedeni pokazatelj bude prikazan na prvom nivou KPI izvještaja, odnosno pregledu KPI vrijednosti po pojedinoj tehnologiji, dok bi podatak o raspoloživosti za svaki pojedini vod bio prikazan na drugom nivou, odnosno pregledu KPI vrijednosti za svaki korišteni vod navedene tehnologije.

Navedeno predlažemo s obzirom na količinu iznajmljenih vodova, pri čemu bi prikaz KPI raspoloživosti po svakom pojedinom vodu rezultirao s nepreglednosti prikaza navedenog KPI, te bi se stoga isti prikazivao za pojedinu tehnologiju.

Sukladno tome predlažemo izmjenu točke 8. na način da ista glasi:

„8. raspoloživost korištenih vodova po tehnologiji“

6. Obveza nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva

6.1. Dostava potrebnih podataka za ažuriranje BU-LRAIC+ modela

Predlažemo da se podaci o potražnji i cijenama opreme koji su potrebni za ažuriranje BU-LRAIC+ modela dostave do 30. rujna 2015. godine zajedno sa dostavom operativnih troškova za pripadajuća tržišta.

Obrazloženje:

Na stranici 77. Analize tržišta predlažu se rokovi za dostavu podataka potrebnih za ažuriranje BU-LRAIC+ modela HAKOM-a, u cilju izračuna naknade za 2016., 2017. i 2018. godinu.

S obzirom da se Analizom tržišta predlažu različiti rokovi dostave podataka za ažuriranje modala (do 31. svibnja 2015. godine podaci o potražnji i cijenama opreme, te do 30. rujna 2015. godine podaci koji se odnose na operativne troškove s obzirom na rok dostave regulatornih financijskih izvještaja), predlažemo da se svi podaci dostave zajedno do 30. rujna 2015. godine.

7. Zaključak

Molimo Vas da komentare koje Vam putem ovog dokumenta dostavljamo uzmete u obzir pri izradi konačnog Prijedloga odluke i Analize tržišta. Također, predlažemo i održavanje sastanka na kojem bi po potrebi dodatno obrazložili pojedine komentare i prijedloge izmjena Analize tržišta navedene u ovom dokumentu.

Hrvatski Telekom d.d.